

<https://doi.org/10.62837/2025.6.446>

BƏSİRƏ ƏZİZƏLİYEVƏ
Filologiya elmləri doktoru, dosent
AMEA Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutu
besi.azizali@gmail.com

PAKİSTAN ƏSİLLİ BRİTANIYA YAZIÇISI NADİM ASLAMIN YARADICILIĞININ ƏSAS İSTİQAMƏTLƏRİ

Açar sözlər: Nadim Aslam, Pakistan, Böyük Britaniya, Şərqi Qərbi

Ключевые слова: Надим Аслам, Пакистан, Великобритания, Восток, Запад

Keywords: Nadim Aslam, Pakistan, United Kingdom, East, West

Nadim Aslam Pakistan əsilli Böyük Britaniya ədəbiyyatının çağdaş dövrdə tanınmış nümayəndələrindən biridir.

Pakistan ədəbiyyatında ingilisdilli yazıçılar XX əsrdə və yüzilliyimizin əvvəllərində mühüm bir qrup ədibi əhatə etdirdi. Sözügedən fakt bir sıra mühüm səbəblərlə bağlıdır və tarixi kökləri vardır. “Pakistan dövləti kontekstində ingilis dili aydın şəkildə müstəmləkəçilərin dilidir və imperiya zülmünün xüsusiyyətidir. Britaniya Hindistanı bəlkə də ingilis dilinin ierarxik güc strukturunun qorunub saxlanıldığı və həqiqət, nizam və reallıq anlayışlarının qurulduğu bir vasitəyə çevrilməsinin arxetipik nümunəsidir” (1, s. 7).

Məlumdur ki, Pakistan 1947-ci ilə qədər Britaniya Hindistanının tərkib hissəsində idi və bu baxımdan ingilis dilinin ölkədə işlədilmə məsələləri haqqındakı söylənilən fikirlər doğrudur. Digər tərəfdən, ingilis dilinin global fikrin inkişafında öncül və əhəmiyyətli xarakterə malik olması bədii yaradıcılıqda da ona meyli gücləndirmişdi. İngilis dili milli mədəniyyətin dünyaya inteqrasiyasında ən mühüm vasitə kimi çıxış etmişdir. “Submüstəmləkə cəmiyyətləri imperiya dilini, onun diskursiv formalarını və təmsil üsullarını mənimsəməklə dominant diskursa daha asan müdaxilə edə, öz mədəni reallıqlarını təqdim edə və ya həmin reallıqları geniş auditoriyaya çatdırmaq üçün həmin dominant dildən istifadə edə bilirlər” (1, s. 16).

İngilisdilli Pakistan ədəbiyyatının bir sıra nümayəndələrinin əsərlərində də Şərqi Qərbi mühacirət edən digər xalqların ədəbiyyatında olduğu kimi Şərqi Qərbi dünyasına daha dərin və real həyata uyğun şəkildə təqdim etmək, Qərbdə formalaşması və yayılması uzun zamanı çevrələyən stereotipləri dağıtmaq, müqayisələr aparmaq, vəhdət axtarmaq kimi cəhətlər ön plandadır. Pakistanlı ədəbiyyatşünas Muneza Shamsie, haqlı olaraq, yazır ki, “ingilis dilindən yaradıcı dil kimi istifadə edən pakistanlı yazıçılar hərfi və ya məcazi mənada Şərqlə Qərbi arasında yaşayır və onları eşitmək üçün mübarizə aparmalı olurlar” (11, s. 1). Eyni

zamanda, qlobal səciyyə daşıyan dildən istifadə etmək yazıçının bədii imkanlarını genişləndirməyə, milli mədəniyyətin sərhədlərini aşmağa da şərait yaradır. “Mədəniyyətin sərhəd xətti... yeninin mədəni tərcümənin üsyankar bir aktı kimi qəbul edilməsinə imkan verir. Bu sənət növü təkcə keçmiş estetik imkanların sosial səbəbi kimi xatırlatmır; o, keçmiş yeniləyir, onu “arada olan” məkan kimi yenidən formalaşdırır, bu da öz növbəsində indinin icrasını yeniləyir” (5, s. 10).

Nadim Aslam 11 iyul 1966-cı ildə Pakistanda, Lahorun şimalında yerləşən Pəncabi şəhəri Qucranvalada anadan olmuşdur. Atasını kommunist, şair və kinorejissor kimi fəaliyyət göstərmişdir. Anası çox dindar və fabrikinin qızı idi. Anasının ailəsində hekayə danışanlar, musiqiçi və rəssamlar olmuşdur. Valideynlərinin münasibətinin öz inkişafındakı əhəmiyyətinə diqqət çəkən yazıçı deyirdi: “Xarakterlərindəki fərqliliklərə baxmayaraq, onlar bir-birilərini hələ də sevir. Romançı üçün bu bir ərməğandır” (10).

1977-ci ildə Pakistanda General Muhammad Ziya-ül-Həq (1924-1988) “İslam dəyərləri” adı ilə hərbi çevriliş edərək hakimiyyətə gəlmişdi. Pakistanlı tədqiqatçı Hüseyn Haqqani iddia edir ki, “Bhutto etnik və kasta səbəblərinə görə bir çox yüksək rütbəli zabitləri qabaqlayaraq Ziyanı seçib. Arainin onu devirmək üçün əsasən puştun və Racput hərbi zabitləri ilə ittifaq etməyəcəyini düşünür və bu da Ziyanın silahlı qüvvələrdə daha çox İslamın yayılmasına imkan verməsinin səbəbidir” (9, s.112) “Beləliklə, Bhutto ona ordunun devizini İman, Təqva, Cihad fi sabilillah olaraq dəyişməyə və Bhutto ilə Zia arasında güclü ideoloji ziddiyyətə baxmayaraq, İslam alimi və Bhuttonu tənqid edən Əbul Ala Məududinin kitablarını müxtəlif müsabiqələr zamanı mükafat olaraq öz zabitlərinə təqdim etməyə icazə verdi” (7).

General Ziya-ül-Həqin hakimiyyətə gəlməsini “Pakistanın bütün həyatını dəyişdi” sözləriylə xatırlayan Nadim o zaman 11 yaşında idi. Bu dövrdə ifrat fanatizm, ağır cəza sisteminin tətbiqi, 1979-cu ildə Sovet qoşunlarının Əfqanıstanı işğal etməsi ilə bağlı əfqan qaçqınlarının ölkəyə axışı Pakistanda gərgin vəziyyət yaratmışdır və Nadimin atası bu şəraitlə razılaşa bilmirdi. Belə bir vəziyyətdə ailəsi 1980-ci ildə İlgiltərəyə qaçmış və Yorkşirin qərbindəki Haddersfild şəhərində məskunlaşmışdır. Bu yaşa kimi pəncabi ləhcəsi ilə danışan Nadim urdu dilindəki məktəbdə təhsil almış, maddi imkanlı insanlar üçün olan ingilis məktəblərinə gedə bilməmişdi.

Gələcək yazıçı ingilis dilində yaxşı öyrənmək və yaza bilmək üçün inadla çalışmış, V.Nabokovun “Lolita”, Qabriel Qarsia Markesin “Patriarxın payızı”, Bruno Şulsun “Timsahlar küçəsi”, Toni Morrisonun “Sevgili” və Kormak Makkartinin “Qan meridianı” əsərlərini dəfələrlə mütaliə edərək dil texnikası, bədii üslub, fikri doğru və təsirli ifadə etmək imkanlarını öyrənməyə çalışmışdır.

N.Asalam Mançester Universitetində biokimya fakültəsinə qəbul olunmuş, lakin təhsili yarımçıq buraxaraq yazıçılığa başlamışdır.

N.Asalam bədii yaradıcılığa urdu dilində yazdığı və Pakistanda urdu dilindəki qəzetdə çap olunan hekayəsi ilə başlamışdır.

N.Asalamın ilk romanı olan “Season of the Rainbirds” - “Yağmur quşları mövsümü” 1993-cü ildə nəşr olunmuşdur. Bu romanda cəmiyyətdə geniş yayılmış məzhəbçilik, təriqətçilik, onlardan doğan problemlər, hakimiyyət davalarının insanlara təzyiqlərin artması ilə nəticələnməsi kimi mühüm məsələlər gənc yazıçının müşahidələri əsasında qələmə alınmışdır.

Yazıçı 2004-cü ildə “Maps for Lost Lovers” - “İtirilmiş sevgilərə yollar” romanını nəşr etdirir. Sakit okean sahilləri və Cənubi Asiyanın daha yaxşı təsvirinə həsr olunmuş kitablara verilən Kirişmə mükafatına və Encore mükafatına layiq görülmüş roman böyük rəğbət qazanmışdır. Romanda yazıçını cəmiyyətdə qadınlara münasibət, gənclərin terrorist məntiqi ilə yetişdirilməsi kimi məsələlər ciddi şəkildə narahat edirdi. 7 iyul 2005-ci il London terrorçularına münasibət bildirərkən N.Asalam yazırdı: “Özlərini havaya uçuran o uşaqlar bacılarını döyən uşaqlar idi” (10). Yazıçı romandakı bütün hadisələrin real həyatdan qaynaqlandığını ifadə etmişdir.

“The Wasted Vigil” – “Viran ölkənin keşikçisi” romanını isə yazıçı 2008-ci ildə nəşr etdirmişdir. Roman Əfqanıstanın otuz illik mühüm bir tarixini əhatə edərək bir çox global və milli problemləri ifadə edir. N.Asalam romanı uzun müddət ərzində düşünmüş, yazmaq üçün materiallar toplamış, İngiltərədəki 200 əfqan qaçqınla söhbətdə olmuş, eyni zamanda, Əfqanıstana səyahət etmişdir. Əsərdə yazıçı “Böyük İsgəndər və Çingiz xana qədər uzanan Əfqanıstan tarixinin dünya güclərinin hərisliyi və siyasəti ilə necə formalaşdığını ustalıqla açıb göstərir... Nəhayət, imperializm və zülm roman boyu lövbər rolunu oynayaraq, tarixi deşərək təhrif edir” (8, s. 60). Roman Əfqanıstanın ingilislər və ruslar arasında döyüş meydanı kimi ağır günlərindən bəhs edir və 1970-ci illərin sonlarında sovet işğalını xatırladır. Romanda həmçinin sovetlər və amerikalılar arasındakı müharibələr, Pakistanın Talibana dəstəyi, 2001-ci ildə ABŞ-ın hərbi müdaxiləsi və bunun nəticəsində xarici qoşunlarla üsyançılar arasında münaqişəyə toxunulmuşdur.

2010-cu ildə yazıçının “Granta” nəşrində “Leila in the Wilderness” - “Leyla Səhrada” adlı qısa hekayəsi çap olunmuşdur.

N.Asalam 2013-cü ildə yayımlanan “The Blind Man's Garden” – “Kor Adamin bağı” romanını “Viran ölkənin keşikçisi” əsrinin davamı kimi yazmışdır. Əvvəlki romandan fərqli olaraq 11 sentyabr 2001-ci il hadisələrindən sonrakı Şərqi dünyası bu romanda Pakistanın timsalında təsvir edilmişdir. Yazıçı Əfqanıstandan Pakistana sıçrayan müharibə haqqında yazırdı: “İnsanlar unudurlar ki, “Pakistan

Əfqanıstandakı müharibə üçün böyük bədəl ödəyib. 2001-ci ildən bəri 30.000-dən çox insan terror, cihadçı zorakılıqlarda öldü. Bu, hər il 11 sentyabr hadisəsi deməkdir” (10). Romanda terrorun əhalini məhv etmək üçün bir bəhanə halına gəlməsi, günahsız insanların qurban verilməsi təsvir olunmuşdur. Romanda, eyni zamanda, ənənəvi Pakistan eşq hekayələri tərzində romantik sevgidən bəhs edən hadisələr də yer almışdır.

Yazıcının 2017-ci ildə “Grand Trunk Road” – “Böyük ana yol” romanı çap olunmuşdur.

N.Aslam yazıçı kimliyi haqqında düşünür, əsərlərində oxucular ilə ünsiyyətin özünəməxsus formasını ifadə edirdi: “Mən... həmişə mənim haqqımda qeyri-adi və ya xüsusi heç nə olmadığına əminliklə başlayıram. Mən bu planetdəki milyardlarla insandan biriyəm. Beləliklə, əgər mənim haqqımda bir şey doğrudursa, bunun milyardlarla başqaları üçün də doğru olmaq ehtimalı var. Başqaları ilə ortaq cəhətləri tapmalıyam, məni fərqləndirən deyil. Bəzi narahatlıqlar universaldır: sevgi nədir? Bu nə təklif? Kədərimlə nə edə bilərəm? Necə düzəldəcəyimi bilmədiyim bir səhv etdim. Əgər mən bir yazıçı kimi bir mövzu haqqında kifayət qədər vicdanla düşünmüşəmsə - bu təvazökarlıq mövqeyindən və bütün zəka və biliyimlə - o zaman kitabın başqaları ilə əlaqə qurmaq şansı daha yaxşı olacaq... Bəs Pakistan haqqında necə yazmaq olar...? Həmişə sizin haqqınızda xüsusi və ya qeyri-adi heç nə olmadığına inamla başlayın” (3).

N.Aslamın yaradıcılığında Şərq mövzusu çox çeşidli tərəfləri, ziddiyyətləri, mədəniyyət tarixi, qanlı müharibələr məkanı, insanları və digər müxtəlif istiqamətləri ilə öz bədii əksini tapmışdır. “2010-cu ildə “Granta”nın Pakistan sayı üçün yazdığı “Haradan başlamaq lazımdır” essəsində Aslam ədəbiyyatın “ictimai fəaliyyət” və “ədalətsizliyə qarşı güclü alət” olduğunu yazırdı. Lakin onun ürəyi, seçdiyi mövzunun - istər “namusa qarşı qətlər, istər qadınların öldürülməsi, istərsə də Əfqanıstan” – “canlı, ətdən-qandan olan bir insanla ünsiyyət” ilə bağlıdır. Aslam ehtiyatlı davranaraq, “bütün bu məlumatların cismani insanla necə əlaqəli olduğunu oxucuya izah edir” və beləliklə, müstəmləkəçilik, zülm və terrorun geniş tarixini əlaqəli, şəxsi səviyyəyə çatdırır, orduların və imperiyaların hərəkətlərinin fərdin həyatına necə təsir etdiyini izah etmək vəzifəsini öz üzərinə götürür” (10).

N.Aslam Şərq insanını sadəcə terrorçu kimi təsəvvür edən düşüncəni qəbul etmirdi: “Xəstə anamı ziyarət etmək üçün qəzeti açanda Martin Amisin “fikir təcrübəsini” tapdım: müsəlmanların səyahətinə mane olmaq lazımdır. Məni tər basmışdı. Xəstə anamı görmək üçün qatara minməyimə mane olurdular, çünki mənə oxşayan biri bomba aparırdı” (10).

Yazıçı Şərq dünyası haqqındakı mənfi görüşlərinin səbəblərini araşdırmağa və qarşılıqlı anlaşma qazandırmaya çalışırdı. Əfqanıstanın simasında mürəkkəb,

təlatümlü müsəlman Şərqi ölkəsini təsvir edərkən yazırdı: “Əfqanıstan imperatorluqlar Məzarlığı kimi tanınırdı, bəli, lakin bu və digər vəhşi adlandırmalar ingilis tarixinin ən məşhur məğlubiyət dönəmi olan XIX əsrdəki ingilis-əfqan savaşının sonunu izah etməyə çalışan ingilis tarixçiləri tərəfindən düşünülmüşdür. 1980-ci illər boyunca qərbləki kişi müxbirlər bu döyüşkən bayağı düşüncələri SİA kimi qurumları məmnun edəcək şəkildə böyük bir zövqlə yenidən canlandıraraq bəzi qəribəyə basdılar” (4, s.299).

Eyni zamanda, yazıçı müsəlman Şərqi ölkəsindəki çox müxtəlif problemlərin mövcudluğunun səbəblərini öz dünyalarında axtarmalı olduqlarını da diqqətdən kənar qoymurdu: “Amerika yeganə fəvqəldövlətdir və buna görə də ona diqqət yetirilməlidir. Amma İslam böyük bir dindir ki, bu da ondan sui-istifadəyə açıqdır” O əlavə edir: “Usamə Bin Laden və onun kimiləri dünyanın hər yerində müsəlmanların acınacaqlı vəziyyətindən kədərləndiklərini deyirlər. Bin Laden ən kasıb müsəlman ölkələrindən biri olan Əfqanıstanda yaşayırdı. Neçə xəstəxana tikdi? Neçə məktəb və kollec, yollar və dəmir yolu şəbəkələri var? O, milyarddır və bunu asanlıqla edə bilərdi. Əvəzində terror düşüncələri tikdi” (6).

Yazıçı Şərqi-Qərb probleminə bir çox əsərində fərqli kontekstdə münasibət göstərmişdir. O, çox ciddi tarixi köklərə, səbəblərə və ağır nəticələrə malik bu global problemin təzahür xüsusiyyətlərini özünəməxsus şəkildə ifadə edir: “Qəzəb və təhqir, əsrlər öncəsinə gedib çıxan hiddət. Qərb bu imtiyazın İslamiyyətə aid olduğundan xəbərsizdir, şərtsiz sevgi istəyir, sevgi olmasa da, şərtsiz təslimiyyət” (4, s. 217). N.Asım Şərqi problemlərini göstərməklə yanaşı, onun dünya mədəniyyətinə xidmətinə də Qərbə xatırlatmağı vacib hesab edir: “Nəticədə Aristotelin fəlsəfəsini avropalılar üçün qaranlıq əsrlər boyunca mühafizə edən müsəlmanlar oldu” (4, s. 226).

N.Asımın əsərlərində siyasi mövzular ön plandadır. Yazıçı müsahibələrindən birində ədəbi yaradıcılığında sözügedən məsələni bu şəkildə izah edir: “Hər cümlə yazanda səs verirəm. Mənim üçün siyasət yaşadığım dünya qarşısında müəyyən məsuliyyət hiss etməkdən ibarətdir. Mənim nöqtəyi-nəzərimdən bütün yazılar siyasidir; hətta qeyri-siyasi yazılar belə siyasidir. Mən bir pakistanlı və müsəlman olaraq siyasətin gündəlik həyatımıza necə təsir etdiyini bilirəm. Bu ilin əvvəlində Vaşinqtonda dərs deyərkən, mən Ağ Evə çox yaxın idim və 1980-ci illərdə orada qəbul edilən bəzi qərarların, jurnalist yoldaşlarımla cəsarətlərini sındıran yumruqlara çevrildiyini düşünməyə bilməzdim. Məni estetik cəhətdən qane edən, həm də dünyaya borcumu ödəyən bir şey yazıram”. (2). Yazıçıya görə, “sənət əsəri ədalətsizliyə qarşı güclü alət, zəruri cəsarət mənbəyi ola bilər” (2).

N.Asım müsəlmanları maaariflənməyə, elmi insanları daha cəsarətli olmağa çağırır: “Sadəcə müsəlmanların çoxu “biz yalnız yaşamaq istəyirik, bizi

fundamentalistlərlə eyniləşdirməyin” deyirlər. Lakin bu rahatlıqdır. Biz mötədil müsəlmanlar ayağa qalxmalıyıq” (6). Yazıçı qanlı müharibələri müsəlman Şərqi hətta həm ictimai, həm də fərdi inkişafındakı ən bariz əngəl hesab edir. “Aslam sevginin, təhsilin və empatiyanın keçmişin yaralarını simptomatik deyil, səbəb-nəticə müstəvisində sağaltmaq potensialına malik olduğunu, lakin hətta ən fədakar personajlar üçün də sevilənlərin müharibə faciəsi, nifrət və rəqabətin şiddəti ilə onlardan qoparıldığını göstərir” (8, s. 79).

Pakistan N.Asalamın əsərlərində mühüm yer tutur. Hətta mövzusu başqa ölkələrdən bəhs edən əsərlərdə belə yazıçı özünün və ailəsinin həyat təcrübələrindən qaynaqlanır, bunlar və əldə olunan məlumatlar coğrafi cəhətdən oxşar bölgələrdən olan personajlarının xarakterini və hərəkətlərini formalaşdırır. Uzun illər müstəmləkəçilər üçün çox mübahisəli ərazi olan və son əlli ilin geosiyasi qarışıqlıqlarının bir çoxunda iştirak edən Pakistan dövləti ədəbiyyat üçün tarixən unikal və müasir kontekst təşkil edir.

N.Asalamın yaradıcılığında Pakistan sevgi, itki, dəyişən yerli və qlobal şəraitə uyğunlaşma kimi universal və humanist mövzular kontekstində qələmə alınmışdır. Eyni zamanda, etnik, yer və milli mənsubiyyətə görə dünya üzrə qeyri-bərabər paylanması ilə bağlı narahatlıqlar da yazıcının əsərlərində mühüm yer tutur. Qadınların irqi təzyiqlə yanaşı, gender təzyiqinə də məruz qaldıqları da N.Asalamı dərinlən düşündürür.

Yazıçı canlı müşahidələrini birbaşa, cəsarətli şəkildə ifadə etməyi sevir. Müsahibələrindən birində N.Asalam deyirdi: “Yazarlar həmişə cavabı bildiklərini düşünən insanlarla problem yaşayıblar... kitablarımda heç bir mesaj yoxdur. Mənim yazıları öz həyatımı və öz şüurumun işini araşdırmaq üsuludur” (2). Yazıçı gərgin iş rejimi, bəzən bu səbəbdən təcrid olunması, təklifə qapanması, əziyyətlərinə də diqqət çəkir: “Mən az-çox başa düşdüm ki, yazıları mənə demək olar ki, hər şeyin bahasına başa gəlib. Bəzən dostluq, sevgi - çünki insanlarla ünsiyyət üçün kifayət qədər vaxt yoxdur və heç vaxt kifayət qədər pul da yoxdur” (2).

Göründüyü kimi, N.Asalam ingilisdilli Pakistan ədəbiyyatının, eyni zamanda, Böyük Britaniya ədəbiyyatının tanınmış nümayəndələrindəndir biridir. Yazıçı Qərbdə yaşamasına baxmayaraq, əsərlərində, eləcə də, romanlarında müsəlman Şərqi ölkələrində baş verən müxtəlif ictimai-siyasi mövzuları qələmə almış, konkret tarixi hadisələrin vasitəsilə Şərq və Qərb haqqındakı düşüncələrini, Şərq-Qərb problemi və diskursunu müzakirəyə çıxarmışdır. N.Asalam iki dünya arasındakı münasibətlərin köklərinə diqqət yetirdiyi kimi, müasir məsələlərini də şərh edir.

Ədəbiyyat

1. Ashcroft, Bill, Gareth Griffiths and Helen Tiffin. *The Empire Writes Back*. Oxon: Routledge, 1989.
2. Aslam, Nadeem. Interview with Nadeem Aslam. Random House.com. Random House, 2009. Web. 22 August 2025.
3. Aslam, Nadeem. Where to Begin? Granta.com. Granta, 29 Sept. 2010. Web. 22 Mart 2024.
4. Aslam, Nadeem. *The Wasted Vigil*. New York, Alfred A. Knopf, 2008b.
5. Bhabha, Homi K. *The Location of Culture*. Classics ed. New York: Routledge, 1994.
6. Brace, Marianne. Nadeem Aslam: A Question of Honour. Independent.co.uk. The Independent, 11 Jun. 2004. Web. 09 May 2024.
7. [Discovering the Life: Raja Zia Ul Haq Biography - ICONIC FOLKS](#). Web. 7 December 2024.
8. Duce, Cristy Lee. *In Love And War: The Politics Of Romance In Four 21st-Century Pakistani Novels*. A Thesis of Master of Arts, Lethbridge, 2011.
9. Haqqani, Husain. *Pakistan: Between Mosque and Military*. Lahore: Vanguard Books, 2010.
10. Jaggi, Maya. Nadeem Aslam: a life in writing. Web. 23 avqust 2025.
11. Shamsie, Muneeza. Introduction. *The World Changed: Contemporary Stories by Pakistani Women*. Ed. Muneeza Shamsie. New York: Feminist Press, 2008.

Xülasə

Nadim Aslam çağdaş dövrdə ingilisdilli Pakistan ədəbiyyatının, Pakistan əsilli Böyük Britaniya ədəbiyyatının tanınmış nümayəndəsidir. Yazıçı Pakistanda doğulmuş, 14 yaşından ailəsi ilə birlikdə İngiltərəyə köçmüşdür. Yaradıcılığa urdu dilindəki hekayəsi ilə başlayan N.Aslamın yaradıcılığında “Yağmur quşları mövsümü”, “İtirilmiş sevgilərə yollar”, “Viran ölkənin keşikçisi”, “Kor Adamın bağı”, “Böyük ana yol” kimi romanları mühüm yer tutur. Yazıçı yaradıcılıq məsələləri, Şərqə münasibət, müsəlman dünyası haqqındakı fikirlərini “Hardan başlamaq lazımdır?” əsəsində də ifadə etmişdir.

N.Aslamın romanlarının mövzusu, əsasən, Şərq dünyasından götürülmüşdür. Müsəlman Şərqiindəki uzun sürən və bir çox insan faciələrinə səbəb olan müharibələr, Şərqə hərbi müdaxilə edən Qərb gücləri, terrorizm, terrorçuların müsəlman ölkələrinin inkişafında əsas maneə olması, təhsil problemləri, qadınlara münasibət və digər çox əhəmiyyətli məsələlər Nadim Aslamın romanlarında geniş şəkildə əks olunmuşdur. Yazıçı Qərb dünyasında Şərq insanlarına münasibət məsələsini də geniş şəkildə şərh etmişdir. Şərq dünyası, mədəniyyəti, dini, insanları

haqqında tarixən formalaşmış stereotiplər, yazıçıya görə, iki dünya və mədəniyyət arasında qarşılıqlı anlaşmaya əngəl olan səbəblərdir.

BASIRA AZIZALIYEVA

**MAIN DIRECTIONS OF THE CREATIVE WORK OF PAKISTANI-
ORIGINAL BRITISH WRITER NADEEM ASLAM
SUMMARY**

Nadeem Aslam is a renowned representative of English-language Pakistani literature and British literature of Pakistani origin in the modern era. The writer was born in Pakistan and moved to England with his family at the age of 14. Having started his creative path with a short story in Urdu, N. Aslam wrote such novels as “Season of the Rainbirds”, “Maps for Lost Lovers”, “The Wasted Vigil”, “The Blind Man's Garden”, “Grand Trunk Road” and occupied an important place in his work. The writer also expressed his thoughts on creative problems, attitude towards the East and the Muslim world in the essay “Where to Begin?”.

The themes of N. Aslam's novels are mainly borrowed from the Eastern world. Long wars in the Muslim East, which entailed many human tragedies, military intervention of Western powers in the East, terrorism, terrorists as the main obstacle to the development of Muslim countries, problems of education, attitudes towards women and other important issues are widely reflected in the novels of N. Aslam. The writer also examines in detail the issue of attitudes towards people of the East in the Western world. Historically established stereotypes about the Eastern world, its culture, religion and people, according to the writer, are an obstacle to mutual understanding between the two worlds and cultures.

БАСИРА АЗИЗАЛИЕВА

**ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ТВОРЧЕСТВА БРИТАНСКОГО
ПИСАТЕЛЯ ПАКИСТАНСКОГО ПРОИСХОЖДЕНИЯ НАДИМА
АСЛАМА
РЕЗЮМЕ**

Надим Аслам – известный представитель англоязычной пакистанской литературы и британской литературы пакистанского происхождения в современную эпоху. Писатель родился в Пакистане и переехал в Англию с семьёй в возрасте 14 лет. Начав свой творческий путь с рассказа на урду, Н. Аслам написал такие романы, как «Сезон дождевых птиц», «Тропы к потерянной любви», «Хранитель заброшенной страны», «Сад слепого» и

«Великая главная дорога», и занял важное место в его творчестве. Свои размышления о творческих проблемах, отношении к Востоку и мусульманскому миру писатель также выразил в эссе «С чего начать?».

Темы романов Н. Аслама в основном заимствованы из восточного мира. Длительные войны на мусульманском Востоке, повлекшие за собой множество человеческих трагедий, военное вмешательство западных держав на Востоке, терроризм, террористы как главное препятствие развитию мусульманских стран, проблемы образования, отношение к женщинам и другие важнейшие вопросы нашли широкое отражение в романах Н. Аслама. Писатель также подробно рассматривает вопрос отношения к людям Востока в западном мире. Исторически сложившиеся стереотипы о восточном мире, его культуре, религии и людях, по мнению писателя, являются препятствием для взаимопонимания между двумя мирами и культурами.

Rəyçi: Filologiya elmləri doktoru, professor Vədirxan Əhmədli